

Організація проектної діяльності молодших школярів у процесі проведення позакласної роботи з літературного читання

У статті розглянуто історію розвитку методу проектів; розкрито структуру проектної діяльності у процесі проведення позакласної роботи у початкових класах; подано види та критерії оцінювання проектів, взаємозв'язок проектної діяльності з дослідницькими методами; з'ясовано її роль у забезпеченні особистісно-орієнтованого навчання та розвитку творчого потенціалу молодшого школяра; проаналізовано досвід роботи вчителів щодо використання проектної технології навчання у процесі проведення позакласної роботи з літературного читання; визначено дидактичні аспекти використання проектної технології в початковій школі та експериментально доведено ефективність використання запропонованих нами уроків позакласного читання з використанням проектної технології.

Ключові слова: проект, метод проектів, проектна діяльність, проектне навчання, позакласна робота.

Постановка наукової проблеми та її значення. Перед дидактикою сучасної початкової школи постає завдання побудови навчально-виховного процесу таким чином, щоб розвивати в молодших школярів пізнавальний інтерес, вміння самостійно поповнювати свої знання з літератури, орієнтуватися в потоці наукової інформації. Відомо, що інтерес до літератури успішно розвивається там, де навчання не зводиться до викладу готових істин, а активізує пізнавальну діяльність школярів, ставить їх перед необхідністю шукати відповідь на поставлене запитання. Тому початкова освіта пріоритетним завданням вважає гуманізацію педагогічної взаємодії між вчителем та учнем. Такою взаємодією можна вважати проектну діяльність у процесі проведення позакласної роботи з літературного читання, яка створює умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів початкової школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метод проектів у навчальній діяльності з дітьми почав використовувати Джон Дьюї на початку ХХ століття. У 20-ті роки минулого століття цей метод активно застосовували і в радянській школі, але в 30-ті роки школа повністю перейшла на традиційне навчання і був зроблений висновок про те, що метод проектів не дає глибоких знань з предметів [7, с. 11].

У сучасній школі у зв'язку зі встановленням парадигми особистісно орієнтованого навчання, метод проектів переживає друге народження як ефективне доповнення до інших педагогічних технологій, що сприяють формуванню особистості – суб'єкта діяльності і соціальних стосунків.

До питань проектної діяльності у навчально-виховному процесі початкової школи звертались як психологи, так і педагоги. Історія застосування методу проектів у навчальній діяльності школярів детально проаналізована С. У. Гончаренком, О. Я. Савченко, Н. В. Котелянець, О. О. Фунтіковою та ін.

Мета і завдання статті – теоретично обґрунтувати ефективність використання проектної технології у процесі проведення позакласної роботи з літературного читання у початкових класах.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сучасна філософія шкільної освіти докорінно змінює свою парадигму. Сьогодні вона стверджує «дитиноцентризм» і заперечує «предметоцентризм», що зумовлює необхідність розробки особистісно зорієнтованої системи. Зміст освіти та весь навчально-виховний процес мають бути підпорядковані кожній дитині особисто, а навчальні предмети – зосереджуватися навколо дитини, не руйнуючи її природу. Основна мета проектів – сприяння творчим та дослідницьким здібностям та реалізації особистісно орієнтованого навчання [2, с. 6].

Метод проектів – це технологія виховання і навчання, за якої учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань-проектів.

Метод проектів передбачає використання вчителем особистісно орієнтованого підходу до навчального процесу, що підтримується такими дидактичними принципами:

- дитиноцентризм – у центрі творчої діяльності знаходиться учень, який проявляє свою активність; у разі використання проектного навчання у нього є всі можливості для самореалізації;

- кооперація – у процесі розв'язання проблемних завдань здійснюється взаємодія між учнями і вчителем або ж учнів між собою у проектних групах; передбачається залучення консультантів з різних сфер діяльності;

- опора на суб'єктивний досвід учня – кожен школяр має можливість застосовувати наявні у нього знання і досвід;

- індивідуальність – урахування інтересів учнів до певного виду діяльності, темпу роботи, рівня розвитку творчо-технічних здібностей;

- вільний вибір – самостійний вибір теми проекту, мети, партнерів, джерел і способів одержання інформації, методів досягнення результатів та форми їх подання;

- зв'язок діяльності і реального життя – відбувається поєднання теоретичних знань та практичних дій; проектна діяльність певною мірою спрямована на поліпшення сприйняття навколишнього світу; проект передбачає результат [4, с. 7].

Аналіз літературних джерел допоміг виявити переваги методу проектів. До них належать: а) максимальний розвиток і самореалізація особистості; б) зміна ролі вчителя; в) зміна ролі учня; г) формування колективізму; г) дотримання міжпредметних зв'язків; д) посилення мотивації до навчання; е) урізноманітнення засобів навчання [5, с. 10].

Отже, вплив методу проекту на розвиток та самореалізацію особистості учня базується на тому, що його важливою рисою є гуманізм, повага до кожного учня, створення позитивного настрою, спрямованого не лише на здобуття знань, а й на духовний розвиток школярів.

Методисти подають таку класифікацію навчальних проектів:

- за характером діяльності дітей: дослідницький, творчий, художній (особливий вид творчого), інформаційний, практично орієнтований;

- за змістом: монопредметний, міжпредметний, надпредметний;

- за тривалістю: короткодіючий, середньотривалий, довготривалий;

- за метою: підсумковий, поточний;

- за кількістю учасників: індивідуальні, парні, групові [3, с. 3].

Метою проектної технології є створення умов, за яких учні самостійно й охоче отримують знання з різних джерел, вчать користуватися ними для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань; удосконалюють комунікативні вміння, працюючи в різних групах; розвивають дослідницькі вміння та аналітичне мислення.

Виконання проекту передбачає зв'язок з реальним життям, незвичайність форми і самостійність виготовлення, створення матеріалів, що по суті є різними формами документування: анотація, рецензія, анкета, таблиця, опис, фото, аудіо або відео звіт, комікс, сценарій, щоденник, журнал, довідник, резюме, каталог, брошура, альбом, словник, стаття, стінгазета, виставка. Матеріал може подаватися в різних формах: дискусія, огляд, виставка, демонстрування, доповідь, конференція, репортаж, драматизація [1, с. 60].

Педагоги виділяють такі етапи планування, змісту та ходу навчальних проектів:

I етап. Організація проекту

1. Визначення вчителем виду проекту.
2. Вибір учителем теми проекту.
3. Формулювання основної проблеми та дидактичної мети.

II етап. Планування проекту

1. Ознайомлення учнів із загальною темою і провідною проблемою.

2. Вибір учнями теми індивідуальних (групових проектів).
3. Обдумування шляхів вирішення проблеми.
4. Формування груп для проведення дослідження.
5. Визначення форми презентації результатів.
6. Визначення критеріїв оцінювання проектної діяльності учасників.

III етап. Реалізація проекту

1. Складання учнями плану роботи над проектом.
2. Визначення джерел інформації, способів її збору та аналізу.
3. Розподіл обов'язків щодо пошукової діяльності між учасниками проекту.
4. Самостійна пошукова робота учнів.
5. Аналіз та обробка інформації.
6. Виготовлення освітнього продукту.

IV етап. Підсумок проекту

1. Оформлення результатів дослідження.
2. Підготовка до презентації.
3. Захист проектів.
4. Оцінювання проектної діяльності за визначеними критеріями.
5. Аналіз успіхів і невдач. Висновки [6, с. 10].

Під час підготовки до проекту можна проводити з учнями початкової школи екскурсії, різноманітні прогулянки, спостереження за навколишнім середовищем. Учні можуть провести опитування, інтерв'ю з людьми (наприклад різних професій).

Важливо для учнів початкової школи обирати теми проектних робіт, які пов'язані зі змістом навчальних предметів або із близьких до них галузей. Проблема та тематика навчального проекту, яка забезпечує мотивацію залучення школярів у самостійну роботу, має бути в галузі пізнавальних інтересів учнів і знаходитися в зоні їх найближчого розвитку.

Крім того, важливо ставити разом з учнями і навчальні цілі для оволодіння прийомами проектування як загальнонавчальними вміннями. Наприклад, можна поставити дітям такі запитання: Які знання можна використати для виконання цього проекту? Чи володієте ви цими знаннями у повній мірі?

Педагогам треба уважно ставитися до оцінювання виконаних проектів. Вважаємо, що воно має стимулювати молодших школярів до подальшої самостійної роботи. Школярів, які досягли особливих результатів у виконанні проекту, можна відзначити грамотами або цікавими подарунками. Має бути нагороджений кожен учень, який взяв участь у виконанні проекту. На варто перетворювати презентацію у змагання проектів із присудженням місць.

Для 1 класу ми пропонуємо таку тематику проектів з позакласної роботи: «Світ у мені, і в світі я», «Як народилася книга», «Рідна домівка, рідна сім'я – тут виростає доля моя».

Для 2 класу: «Роде наш красний», «Мої перші енциклопедії», «Калина – символ краси та дівочої вроди», «Сторінками дитячих журналів», «Твоя бібліотечка», «В рідній школі рідне слово».

Для 3 класу: «Із скарбниці казкарів світу», «Народ скаже – як зав'яже», «Усе моє, все зветься Україна», «Про що розповість книжкова полиця», «Досліджуємо усну народну творчість».

Для 4 класу: «Подорож поетичними стежинами», «Життєвий і творчий шлях Лесі Українки», «Візьму перо і спробую...», «У світі казки чарівної», «Скринька українських байок», «У кожного є співуча пір'інка».

Метою запропонованих нами проектів для позакласної роботи з літературного читання є створення таких умов, за яких його результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності молодших школярів. Важливо зазначити, що головною умовою організації позакласної роботи є керівна роль учителя. Завдання вчителя полягає в тому,

щоб формувати в дітей стійкий інтерес до читання, захоплення різноманітними дослідженнями. Щоб зацікавити молодших школярів, учитель має досконало знати літературне читання і бути готовим відповісти на будь-яке запитання дитини.

Навчальна функція позакласної роботи не має такого пріоритету, як у навчальній діяльності. У позакласній роботі вона є допоміжною для ефективнішої реалізації виховної і розвиваючої функцій і полягає не у формуванні системи наукових знань, навчальних умінь і навичок, а у навчанні певним навичкам поведінки, колективному життю, навикам спілкування та інше [8, с. 275].

Проте правильне поєднання позакласної і навчальної роботи забезпечує велику гнучкість всієї системи навчально-виховної діяльності. Позакласна робота може слугувати ефективним засобом диференціації навчання і виховання при збереженні єдиного і обов'язкового навчального плану. Позакласна робота може компенсувати його недоліки, які важко усунути в рамках навчальної діяльності через її велику насиченість обов'язковими заняттями.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, позакласна робота має важливе значення в навчальному процесі з літературного читання. Вона сприяє розширенню знань, набутих на уроках, їх конкретизації, формує вміння і навички практичного характеру, викликає інтерес до нового матеріалу, розвиває самостійне мислення молодших школярів. У забезпеченні особистісно-орієнтованого навчання та розвитку творчого потенціалу молодшого школяра відіграє роль проектна діяльність під час проведення позакласної роботи. Адже проектна діяльність у початковій школі має великий вплив на розвиток комунікативності, самостійності, на творче мислення, сприяє підвищенню особистої впевненості у кожного учасника проекту, забезпечує механізм розвитку критичного мислення дитини, уміння шукати шляхи вирішення проблеми.

Джерела та література

1. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів / Т. Башинська // Початкова школа. – 2003. – №7. – С. 59-62.
2. Білик В. Проектна діяльність – основа розвитку творчих здібностей молодших школярів / В. Білик // Початкова школа. – 2013. – №5. – С. 6-8.
3. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання / Л. Бодько // Початкова школа. – 2013. – № 10. – С. 1-4.
4. Войний О. Зміст проектної діяльності учнів / О. Войний // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2007. – №4. – С. 7-9.
5. Волковська Т. Проектування як метод особистісно-орієнтованого навчання / Т. Волковська // Початкова освіта. Методичний poradnik. – 2006. – №40(376). – С. 9-10.
6. Дятко Г., Яремко О. Основи проектної діяльності навчально-виховного процесу у початковій школі / Г. Дятко, О. Яремко. – Дрогобич, 2009. – 30 с.
7. Метод проектів (Антологія педагогічної думки) // Початкова освіта. – 2008. – №4 (Вкладка).
8. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах: Посібник для вчителя / О. Я. Савченко. – К.: Освіта, 2007. – 336 с.

References

1. Bashyns'ka T. Proektual'na dijial'nist' – osnova vzajemodii' vchytelja ta uchniv / T. Bashyns'ka // Pochatkova shkola. – 2003. – №7. – S. 59-62.
2. Bilyk V. Proektna dijial'nist' – osnova rozvytku tvorchyh zdbnostej molodshyh shkoljariv / V. Bilyk // Pochatkova shkola. – 2013. – №5. – S. 6-8.
3. Bod'ko L. Metod proektiv jak zasib realizacii' osobystisno orijentovanogo navchannja / L. Bod'ko // Pochatkova shkola. – 2013. – № 10. – S. 1-4.
4. Vojnyj O. Zmist proektnoi' dijial'nosti uchniv / O. Vojnyj // Trudova pidgotovka v zakladah osvity. – 2007. – №4. – S. 7-9.
5. Volkovs'ka T. Proektuvannja jak metod osobystisno-orijentovanogo navchannja / T. Volkovs'ka // Pochatkova osvita. Methodychnyj poradnyk. – 2006. – №40(376). – S. 9-10.

6. Djatko G., Jaremko O. *Osnovy proektnoi' dijal'nosti navchal'no-vyhovnogo procesu u pochatkovij shkoli* / G. Djatko, O. Jaremko. – Drohobych, 2009. – 30 s.
7. *Metod proektiv (Antologija pedagogichnoi' dumky)* // *Pochatkova osvita.* – 2008. – №4 (Vkladka).
8. Savchenko O. Ja. *Metodyka chytannja u pochatkovyh klasah: Posibnyk dlja vchytelja* / O. Ja. Savchenko. – K.:Osvita, 2007. – 336 s.

Филь Г. О., Луцив С. И. Организация проектной деятельности младших школьников в процессе проведения внеклассной работы по литературному чтению. В статье рассмотрена история развития метода проектов; раскрыта структура проектной деятельности в процессе проведения внеклассной работы в начальных классах; представлены виды и критерии оценки проектов, взаимосвязь проектной деятельности с исследовательскими методами; выяснено ее роль в обеспечении личностно-ориентированного обучения и развития творческого потенциала младшего школьника; проанализирован опыт работы учителей по использованию проектной технологии обучения в процессе проведения внеклассной работы по литературному чтению; определены дидактические аспекты использования проектной технологии в начальной школе и экспериментально доказана эффективность использования предложенных нами уроков внеклассного чтения с использованием проектной технологии.

Ключевые слова: проект, метод проектов, проектная деятельность, проектное обучение, внеклассная работа.

Fil G. O., Lutsiv S. I. Company project activities of junior schoolchildren in the process of extracurricular activities on literary reading. In article the history of the project method. The structure of the project activity while conducting extracurricular activities in elementary school. Posted types and criteria for evaluating projects, the relationship of the project with research methods; clarified its role in student-centered learning and the development of the creative potential of younger student; analyzes the experience of teachers on the use of learning technologies in the design process of extracurricular activities on literary reading; defined didactic aspects of the project technology in elementary school and experimentally proven efficiency offered by our school reading lessons using technology project.

Key words: project, project method, project activities, project learning, class work.